

Anmeldelser

I. Rønne Kejlbø: Rare Globes, a cultural-historical exposition of selected terrestrial and celestial globes made before 1859 - especially connected with Denmark.

Munksgaard/Rosinante, Copenh., 1995. 236 s., ill., 25 cm. DKK 378,-.

Der findes i Danmark en slags kultur- og videnskabshistoriske skatte, som fører en stort set glemt tilværelse. Det er globerne, både terrestriske og celestiske, som engang blev anset som de ypperligste forsøg på at afbilde jordkuglen og himmelvælvet så naturtro som muligt. Glæden over en god globus er forlængst afløst af fornøjelsen ved at manipulere digitale satellitfotos. - Menneskets viden om at jorden var rund, går i hvert fald tilbage til Sokrates og Aristoteles. Erathostenes (f. 276 BC) målte Jordens diameter på genial vis ved at observere solens lodrette position over brønden i Syene og solskyggens længde ved obelisken i Alexandria. Når man så skridtede afstanden mellem punkterne af, var den geometriske beregning ligetil. Middelalderens TiO-kort var uden hold i virkeligheden, men byggede på Ezekiel 5,5. Hvor mange sømænd, der har troet på jorden som en flydende pandekage, kan man nok stille spørgsmålstegn ved. Kejlbø har, som led i et europæisk projekt registreret og beskrevet alle glober i Danmark fra før 1850. Men bogen indeholder derudover interessante kapitler om glober i almindelighed, et præcist kapitel om Tycho Brahe's store betydning i denne sammenhæng. Hans *Globus Magnus Orichalcus* havde en diameter på 149 cm og der blev indtegnet mere end 1000 fiksstjerner på dens bronzebelagte overflade. Den blev som så meget andet ødelagt ved Københavns brand i 1728. Christian den 4.'s betydning for udviklingen fremgår af, at mange af de eksisterende historiske glober er dedikeret til kongen. Yderligere beskrives astronomiske ure og deres afgørende betydning for eksakt observation. Atlasfiguren, der bærer verden på sine skuldre behandles særskilt, og atlasnavnet, der er gledet over til at betegne en kortbog, forklares. Anden del af værket er et katalog, der beskriver de glober, der befinder sig i Danmark, ialt 110 nr., samt i biografisk form også globemagerne. En smuk bog om et interessant og til dels overset emne.

Rolf Guttesen

Sediment and water quality in river catchments. I. Forster, A. Gurnell & B. Webb (eds.).

Wiley, Chichester, 1995. XX, 473 s., ill., 25 cm. GBP 65,-.

Bogen er opdelt i 6 emnekredse med en samlende overskrift for de tre til fem artikler, som indgår i hver. De enkelte bidrag er udarbejdet af forskere, som har haft forskningsmæssige relationer til professor Walling eller benyttet metoder, som han har udviklet. Artiklerne giver en god og spændende orientering om de væsentlige emner indenfor sedimenttransport og sedimentkvalitetsforskningen i dag. I emnekredsen Sediment Sources and Sinks behandles undersøgelser af brederosion og dennes bidrag til den suspendede transport. Endvidere behandles depositionen af sediment i floddalen, en faktor som har stor betydning for tilbageholdelsen af næringsstoffer. Under Radionuclide Studies gives eksempler på udnyttelsen af Cs137, som på basis af D.E. Wallings forskning har haft skelsættende betydning for studier af sedimentfordelingen som følge af transport. Bogen er velillustreret og forsynet med omfattende bibliografi og index, den kan varmt anbefales til alle der ønsker en orientering om dette spændende forskningsfelt.

Bent Hasholt

Changing river channels. A. Gurnell & G. Petts (eds.).

Wiley, Chichester, 1995. XVIII, 442 s., ill., 25 cm. GBP 65,-.

Det er sjældent, at der udgives fagbøger for at hædre nulevende personer. Derfor er det bemærkelsesværdigt, at forlaget har udgivet ikke mindre end to indbyrdes forbundne bøger, se næste anmeldelse, med den hensigt, at hædre professorerne K.J. Gregory og D.E. Walling. Bøgernes usædvanlige tilblivelseshistorie har været følgende: Ved et symposium om fluvialmorfologi i Oslo var et større antal tidligere elever tilstede. Under aftenens uformelle diskussion faldt talen på de to forskeres store indflydelse på udviklingen indenfor fagområderne fluvial geomorfologi og palæohydrologi. Deres fælles værk: Drainage Basin Form and Process var banebrydende, da den udkom, og har været anvendt i undervisningen over hele kloden. - Det blev foreslået i al hemmelighed, at udarbejde to bind, et til hver, bestående af forskningsbidrag samlet ind og redigeret af tidligere elever. Hver af de to havde kun kendskab til udarbejdelsen af et bind til ære for den anden, og de skrev velvilligt forord i de respektive bind. En rigtig engelsk practical joke, stor var overraskelsen, da de sammen fik udleveret det færdige resultat. - Denne bog er opdelt i fire hovedafsnit: 1. Temporal and spatial dimensions. 2. Processes of change. 3. Information for the management of change og 4. Management for change. Der indledes med en artikel af G.E. Petts, som redegør for geografiens tradition og indsats indenfor fluvialmorfologien. Bogen indeholder spændende bidrag vedrørende tidsmæssige ændringer og effekten af morfologiske pro-